

Õiguskantsler

Matti Päts
Eesti Patendiamet
patendiamet@epa.ee

Teie 16.01.2014 nr 1-18/637

Meie 15.05.2014 nr 7-4/131515/1402181

Märgukiri **Isikuandmete avaldamine Patendiameti kodulehel**

Lugupeetud härra peadirektor

Tänan Teid põhjaliku vastuse eest minu teabe nõudmisele, mille saatsin lähtuvalt mulle esitatud avaldusest Eesti Patendiameti ametlikus väljaandes „Eesti Tööstusdisainilahenduste Leht“ avaldaja¹ elukohaandmete interneti otsingumootoritele (avaldaja nime kaudu otsides) kättesaadaval viisil avalikustamisega seoses. Vastuses selgitasite ühtlasi, et avaldaja patenditaotluse menetlus on jäänud pooleli ja tööstusdisainilahenduse õiguskaitse on lõppenud.

Menetluse käigus selgus muuhulgas, et 2010. aasta novembris tegi Andmekaitse Inspeksioon (sama avaldaja pöördumise pinnalt) Patendiametile soovitusel isikuandmete kaitse seaduse paremaks rakendamiseks.² Selles leiti, et Patendiameti ametlikus väljaandes olevate isikuandmete interneti otsingumootorite kaudu igapäevase kättesaadavaks tegemine ohustab põhiseaduslikku õigust eraelu puutumatusel. Seetõttu soovitati otsingumootoritele sulgeda ametlikud väljaanded, mis sisaldavad tööstusdisainilahenduse registreerimise ja patendi taotlemisega seotud isikuandmeid.

Seda soovitusel ei ole Patendiamet täitnud, sest füüsiliste isikute (sh avaldaja³) elukohaandmed on jätkuvalt interneti otsingumootorite (vähemalt Google) kaudu kättesaadavad. Selgitate vastuses minu teabe nõudmisele, et isikute elukohaandmete interneti otsingumootoritele kättesaadavaks tegemine toimub Patendiameti ametliku paberväljaande kui terviku koopia pdf-formaadis avaldamise teel. Lisate, et neid väljaandeid digitaalsel kujul avaldab ja haldab Registrateerimise ja Infosüsteemide Keskus (RIK) ning RIK-ilt saadud info kohaselt saab interneti otsingut välistada ainult kogu väljaande kõrvaldamise teel, mis pole aga Patendiameti hinnangul mõeldav. Kirjeldate, et kavandate paberväljaannete väljaandmise lõpetamist, kuna vähese tellimuste arvu tõttu muutub selle trükkimine majanduslikult üha kahjumlikumaks.

Mõistan Patendiameti püüdlust muuta patendi ja tööstusdisainilahenduse kaitset puudutavad andmed võimalikult hästi avalikkusele ligipääsetavaks, sh interneti otsingumootorite kaudu. See on aktsepteeritav kõigi teiste andmete puhul peale füüsiliste isikute täpsete elukohaandmete, mille teistest andmetest erinevat staatust teadvustab ka Patendiamet. Järeldan seda muuhulgas

¹ Avaldaja nime ei ole märgukirjas esitatud, et vältida märgukirjale juurdepääsupiirangu kehtestamist.

² Nr 2.1-1/10/1128.

³ Vt http://www.epa.ee/sites/www.epa.ee/files/elfinder/dokumendid/patendileht2007_03.pdf.

asjaolust, et Patendiamet on tunnistanud asutusesiseseks kasutamiseks 08.11.2010 kirja nr 1-18/952 avaldajale⁴ avaliku teabe seaduse (AvTS) § 35 lg 1 p 12 alusel. Selle sätte kohaselt on teabevaldaja kohustatud tunnistama asutusesiseseks kasutamiseks mõeldud teabeks teabe, mis sisaldab isikuandmeid, kui sellisele teabele juurdepääsu võimaldamine kahjustaks oluliselt andmesubjekti eraelu puutumast. Kuna ainsate isikuandmetena sisalduvad selles vastuses avaldaja nimi ja elukoha aadress, siis on juurdepääsupiirang pandud just elukoha aadressi kaitseks. Mõõdamines märgin sellega seoses, et ühelt poolt selliste andmete avalikustamine internetis otsingumootoritele kättesaadavana ning teiselt poolt nende suhtes juurdepääsupiirangu kehtestamine⁵ on vastuoluline ja ebajärjekindel toimimine, mis ei jäta avalikust võimust head muljet.

Kuna üldiselt tuleb toetada patendi ja tööstusdisainilahenduse kaitset puudutavate muude andmete kättesaadavust ka interneti otsingumootorite kaudu, siis pakun võimaliku kompromissina AKI ja Patendiameti seisukoha vahel välja elukoha aadressiandmete osalise (kuni linna ja riigi tähiseni) katmise nn musta kastiga (vt näidet lisas⁶).

Selgitate vastuses minu teabe nõudmisele, et isiku nimega koos aadressi esitamine on vajalik isiku identifitseerimiseks. Olen seisukohal, et isiku identifitseerimise eesmärgi saavutamiseks piisaks üldjuhul elukohaandmete esitamisest riigi ja linna täpsusega (loobudes tänava nime ning maja- ja korterinumbriga ning ilmselt ka postiindeksi⁷ esitamisest). Kolmandate isikute poolt isikuga äri- või õigustoimingute sooritamiseks kontaktivõtmisega seoses märgin esmalt, et selleks puudub üldjuhul vajadus, kui patenditaotluse menetlus on jäänud pooleli ja tööstusdisainilahenduse õiguskaitse on lõppenud (nagu antud juhul). Pealegi oleks igal juhul võimalik kontakti saamiseks pöörduda Patendiameti poole, põhjendades ühtlasi kontakti saamise soovi. Selle pinnalt oleks Patendiametil võimalik isiku käest ka andmete edastamiseks nõusolek küsida.⁸ Selline lahendus vähendaks oluliselt ohtu, et aadressiandmeid kasutatakse patendi või tööstusdisainilahendusega mitteseotud eesmärkidel.

Tehniliselt on võimalik nn musta kastiga katmist teostada erineval moel. Võimalik on muuta originaalteksti (nt Microsoft Wordi puhul saab valida teksti esiletõstuvärviks musta), salvestada see uuesti pdf-failina ja asendada varasem pdf-fail. Kui muus formaadis originaaltekst ei ole säilinud või töötlemiseks kättesaadav, siis on võimalik konverteerida olemasolev pdf-fail teise failiformaati ja toimida sellega edasi eelnevalt kirjeldatud viisil (käesoleva kirja koostaja kasutas lisas toodud näidise saamiseks just seda varianti, muutes Patendiameti poolt avalikustatud pdf-faili programmi ABBYY FineReader abil Microsoft Wordi dokumendiks).

Leiate vastuses minu teabe nõudmisele, et Patendiameti ametliku väljaande koopias ei tohi midagi välja jätta või kustutada, sest seda võiks koguni käsitleda ametliku väljaande võltsimisena. Olen seisukohal, et teksti nn musta kastiga katmisel ei teki küsimust dokumendi võimalikust võltsimisest – selle tähendus on üldarusaadav ehk igauks mõistab, et teksti ei ole muudetud ega kustutatud, vaid osa sellest on lihtsalt avalikkuse eest kinni kaetud.

⁴ Esitasite selle kirja enda vastuse lisana.

⁵ Pealegi rõhutab AvTS § 43 lg 1, et teabevaldaja peab rakendama halduslikke ja tehnilisi abinõusid, et teave, mille kohta kehtib juurdepääsupiirang, ei satuks juurdepääsuõiguseta isikute kätte. Kui Patendiamet on juba avaldaja elukoha aadressile kehtestatud juurdepääsupiirangu, peaks ta sellest tulenevalt kaitsma elukoha aadressi oma tegevuses läbivalt ja järjekindlalt juurdepääsuõiguseta isikute eest.

⁶ Lisale on kehtestatud juurdepääsupiirang seetõttu, et kuigi avaldaja elukohaandmed on seal kaetud, on samas kõrval katmata teiste isikute elukohaandmed.

⁷ Postiindeksi avaldamine võib olla problemaatiline seetõttu, et Eestis on postiindekseid, millele vastavad vaid mõned majad.

⁸ Mõõnan samas, et see suurendaks Patendiameti halduskoormust.

Võltsimisüüdistuse absoluutseks välistamiseks võib teksti katmise vormistada Patendiameti pädeva töötaja otsusena (ning viite sellele võib vajadusel musta kasti kõrval esitada).

Miinimumina **pean elukohaandmete osalist nn musta kastiga katmist** (või muu meetme rakendamist, mis annaks sisuliselt sama tulemuse) **vajalikuks avaldaja** (ehk konkreetse isiku, kelle avalduse pinnalt käesolev menetlus alguse sai) **suhtes**, kuna avaldaja on (seni Patendiameti vastuse kohaselt ainsana) Patendiameti poole vastava selge ja põhjendatud taotlusega pöördunud. Põhjendatuks tuleb seda taotlust pidada eriti seetõttu, et patenditaotluse menetlus jäi pooleli ja tööstusdisainilahenduse õiguskaitse on lõppenud – minu hinnangul ei sisalda ükski rahvusvaheline kokkulepe ega EL õigusakt nõuet säilitada sellisel juhul (täpsed) elukohaandmed *interneti otsingumootoritele kättesaadaval viisil* (sõltumata sellest, kas tegemist on taotleja, autori, omaniku või patendivolinikuga). Elukoha aadressi esitamise eesmärke (isiku identifitseerimine, kolmandate isikute poolt isikuga ühenduse saamise võimaldamine) silmas pidades oleks see pealegi peale õiguskaitse lõppemist tarbetu (ja seega vastuolus isikuandmete töötlemise minimaalsuse nõudega). Kuna Patendiameti selgituse kohaselt on kõik ametliku väljaandega seotud tehnilised ja tarkvaralised küsimused RIK-i pädevuses ja Patendiametil ei ole kompetensi nende küsimustega tegelemiseks, siis **palun Patendiametil lahendada olukord koostöös RIK-iga**.

Selgitate vastuses minu teabe nõudmisele, et füüsiliste isikute elukohaandmed edastatakse ka rahvusvahelistesse andmebaasidesse (rahvusvaheliste kokkulepete alusel, millega Eesti on ühinenud), mis on internetis ligipääsetavad. Samas avaldaja nime järgi interneti otsingumootoritest otsides tulevad avaldaja täpsed elukohaandmed antud juhul välja ainult Patendiameti ametliku väljaande kaudu. Teisisõnu ei tule need välja teiste riikide ja rahvusvaheliste organisatsioonide asjaomaste asutuste ametlike väljaannete või andmebaaside kaudu. Leian, et on oluline vahe, kas isiku elukohaandmed on kättesaadavad ainult erialasesse andmebaasidesse sisenemisel (ei ole tõenäoline, et sinna sisenetakse patendi või tööstusdisainilahendusega mitteseotud eesmärkidel ning seega on elukohaandmete kuritarvitamise oht väike) või avanevad kõigile interneti otsingumootoritesse isiku nime sisestamisel. Seega ei pea ma vältimatult vajalikuks teiste riikide ega rahvusvaheliste organisatsioonide asjaomaste asutuste poole pöördumist avaldaja elukohaandmete osalise katmise palvega.

Samas tuleks püüelda ka ülejäänud juhtudel füüsiliste isikute täpsete elukohaandmete avalikustamise vältimise poole. Selles osas pöördun lähiajal justiitsministri poole (ning saadan siis pöördumise ka Patendiametile teadmiseks). Esitan siiski siinkohal mõned tähelepanekud Patendiameti vastuses esitatud väidete kohta.

Märgite vastuses minu teabe nõudmisele seoses autori andmete avalikustamisega, et „Avalikustatud leiutus kuulub PatS § 8 lg 2 tähenduses alaliseks tehnika tasemesse ja see peab olema aegumatult kättesaadav. Sama kehtib tööstusdisainilahenduste kohta, mis peavad olema aegumatult kättesaadavad selleks, et saaks kontrollida tulevikus registreerimisele esitatavate tööstusdisainilahenduste uudsust.“ Leian, et leiutise kättesaadavuse tagamine ja tööstusdisainilahenduste uudsuse kontrollimine peaks olema võimalik ka autori nime ja elukoha aadressi avalikustamata (eriti peale nende suhtes õiguskaitse lõppemist).

Märgin ühtlasi, et näen vastuolu selles minu teabe nõudmisele vastuseks saadetud Patendiameti seisukohas: „Seetõttu ei ole ilmselt tõsiseltvõetav soov mil moel saab keelata andmete avaldamise, mis on juba avaldatud (avalikustatud) ja levinud üle maailma. Küll aga saab avalikustamise keelu igal ajal maha võtta. Sel juhul avaldatakse ametlikus väljaandes autori andmed ja edastatakse ka sellekohane info rahvusvahelistesse andmekogudesse.“ Kui teave

liigub andmete avalikustamise suunas, saab seda liigutada ka andmetele juurdepääsu piiramise suunas (kas ja kuidas andmete kinnikatmist rahvusvahelistes andmekogudes teha saab ja tegema peaks, on omaette küsimused, kuid igal juhul tuleks nende lahendamist tõsiselt võtta).

Palun Teil minu märgukirjale vastata 30 päeva jooksul selle kättesaamisest ning selgitada, mida olete avaldaja elukohaandmete interneti otsingumootoritele kättesaadamatuks tegemiseks teinud või plaanite teha.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Indrek Teder

Lisa: näide avaldaja andmete kinnikatmisest, 1 lehel 1 eks.

Koopia: justiitsminister;
Registrite ja Infosüsteemide Keskus.